

Η Χρήση της Ελιάς στην Κηποτεχνία

Γράφει ο
Γιώργος Κωστελένος
Γεωπόνος Α.Π.Θ.

Η

ελιά (*Olea europaea* L.), κατάγεται από την Ανατολική μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή και είναι το πλέον τυπικό δένδρο των παραμεσόγειων περιοχών. Η καλλιέργειά της εκτείνεται από την Πορτογαλία, την Ισπανία και το Μαρόκο στα δυτικά, μέχρι το σημερινό Ιράκ, το Ιράν και την Αραβική χερσόνησο στα ανατολικά.

Με την ανακάλυψη του Νέου Κόσμου, η καλλιέργεια της ελιάς, επεκτάθηκε έξω και πέρα από τη μεσογειακή λεκάνη, στη Βόρεια και τη Νότια Αμερική (Η.Π.Α., Μεξικό, Αργεντινή, Χιλή, Περού), στην Ωκεανία (Αυστραλία και Νέα Ζηλανδία) και στη Νότια Αφρική. Τα τελευταία 100 - 120 χρόνια η καλλιέργειά της άρχισε να διαδίδεται ακόμα περισσότερο προς την Ανατολική Ασία σε χώρες όπως το Πακιστάν, το Αφγανιστάν, το Νεπάλ, η Βόρεια Ινδία, η Κίνα, η Ιαπωνία κ.λπ.). Έτσι λοιπόν σήμερα η ελιά είναι ένα δένδρο παγκόσμιας εξάπλωσης, με παρουσία σε όλο τον κόσμο.

Σύμφωνα με ανεπιβεβαίωτες ιστορικές αναφορές η γεωγραφική διάδοση της ελιάς στο παρελθόν ήταν μεγαλύτερη. Για παράδειγμα, ο Θεόφραστος μεταξύ των άλλων αναφέρει ότι σε πολλές ορεινές περιοχές της Ινδίας υπήρχαν άκαρπες ελιές (Θεοφρ. Φυτ. Ιστορ. Δ', 4). Επίσης ο Πίνδαρος αναφέρει, ότι ο Ηρακλής, επιστρέφοντας από τους άθλους του, έφερε από την περιοχή του Δούναβη την πρώτη αγριελιά (κότινο), την οποία φύτευσε στην Ολυμπία και από τα βλαστάρια της οποίας στεφανώνονταν οι ολυμπονίκες (Ολύμπια, είδος Γ'). Παράλληλα και ταυτόχρονα όμως με την εξαπλώσή της ελιάς ως καρποφόρο δένδρο και ως καλλωπιστικό φυτό κηποτεχνίας η ελιά άρχισε, τα τελευταία 20 - 25 χρόνια, να ζητείται, να παράγεται και να διατίθεται, κυρίως στην Ευρώπη, ως ανθοκομικό διακοσμητικό φυτό γλάστρας.

ΚΑΛΛΩΠΙΣΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΛΙΑΣ

Τα καλλωπιστικά χαρακτηριστικά της ελιάς μπορούν να διαχωριστούν σε δύο μεγάλες κατηγορίες:

- Α) Στα γενικά καλλωπιστικά χαρακτηριστικά του δένδρου,
- Β) Στα ειδικά καλλωπιστικά χαρακτηριστικά των ποικιλιών της.

Ως γενικά καλλωπιστικά χαρακτηριστικά, αναφέρονται όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά της ελιάς, που έχουν να κάνουν με τις ιδιότητες εκείνες του δένδρου, οι οποίες το καθιστούν αρεστό και επιθυμητό για χρήση στην αρχιτεκτονική τοπίου, αλλά και την εμπορική ανθοκομία.

Αντίθετα ως ειδικά καλλωπιστικά χαρακτηριστικά αναφέρονται όλα εκείνα τα επιμέρους χαρακτηριστικά των διαφόρων ποικιλιών της ελιάς, τα οποία μπορούν να μεγιστοποιήσουν ή να ελαχιστοποιήσουν το τελικό αισθητικό αποτέλεσμα, ανάλογα πάντοτε και σύμφωνα με το σκοπό της χρήσης των δένδρων στην αρχιτεκτονική τοπίου και την εμπορική ανθοκομία.

ΓΕΝΙΚΑ ΚΑΛΩΠΙΣΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΛΙΑΣ

Στα γενικά καλλωπιστικά χαρακτηριστικά της ελιάς μπορούν να αναφερθούν τα ακόλουθα:

1. ΤΟ ΦΥΛΛΩΜΑ

Η ελιά είναι δένδρο αειθαλές με πλούσιο και πολύ ελκυστικό φύλλωμα τόσο από πλευράς μορφής και πυκνότητας της κόμης, όσο και από πλευράς χρώματος, μεγέθους και σχήματος των φύλλων.

Τα φύλλα της είναι λογχοειδή, ακέ-

ραια, αντίθετα, έχουν πράσινο χρώμα στην επάνω τους επιφάνεια και αργυρό - σταχτί χρώμα στην κάτω και παραμένουν πάνω στα δένδρα 2 - 3 χρόνια.

2. ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΩΝ ΔΕΝΔΡΩΝ

Τα ελαιόδενδρα, ανάλογα με την ποιότητα και την ηλικία τους, μπορούν να πάρουν μέγεθος από μικρό έως και πολύ μεγάλο - κολοσσιαίο. Οι διαφορές αυτές στο τελικό μέγεθος των

δένδρων πρέπει να θεωρούνται και είναι, σοβαρό πλεονέκτημα χρήσης στην αρχιτεκτονική τοπίου.

3. Η ΑΝΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΞΗΡΑΣΙΑ, ΤΑ ΥΦΑΛΜΥΡΑ ΝΕΡΑ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΑΝΕΜΟΥΣ

Λόγω της μεσογειακής καταγωγής της, η ελιά είναι δένδρο πάρα πολύ ανθεκτικό στην ξηρασία, τα υφάλμυρα νερά και τους ανέμους. Με το εκτεταμένο επιφανειακό ριζικό της σύστημα, μπορεί και αξιοποιεί αποτελεσματικά της μικρής διάρκειας ανοιξιάτικες και καλοκαιρινές βροχοπτώσεις και μπορεί να επιβιώνει σε μέρη άγονα και άνυδρα.

Όταν μάλιστα τα δένδρα κατορθώσουν να φτάσουν σε μία σχετική ηλικία και να αποκτήσουν ισχυρό κορμό και «κώδωνα» στην βάση του κορμού τους, τότε μπορούν με επιτυχία να ανταπεξέλθουν σε παρατεταμένες περιόδους έντονης ξηρασίας.

4. Η ΜΑΚΡΟΒΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΔΕΝΔΡΩΝ

Η ελιά θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως το δένδρο σύμβολο της μακροβιότητας των παραμεσόγειων περιοχών. Εύκολα συναντά κανείς δένδρα ηλικίας μεγαλύτερης των 1.000 ετών, ενώ σπανιότερα βρίσκονται δένδρα ακόμα μεγαλύτερης ηλικίας. Όσο μεγαλύτερη είναι η ηλικία μίας ελιάς τόσο μεγαλύτερη είναι και η καλλωπιστική της αξία στην αρχιτεκτονική τοπίου.

Με την αύξηση της ηλικίας οι κορμοί από κυλινδρικοί γίνονται σταδιακά ανομοιογενείς, με πολλά εξογκώματα και κοιλότητες, ενώ ο φλοιός τους αποκτά χαρακτηριστικές σχισμές. Επίσης οι κορμοί των ελαιόδεντρων μεγάλης ηλικίας, έχουν συχνά στο κέντρο τους σαπίσματα και κουφώσεις. Οι κουφώσεις αυτές ελάχιστες επιπτώσεις έχουν στην επιβίωση των ίδιων των δένδρων και με ορθολογική διαχείριση, μπορούν να τους προσδώσουν μεγάλη καλλωπιστική αξία. Κάποιες φορές μάλιστα οι κορμοί παρουσιάζουν και συστροφή, χαρακτηριστικό που τους δίδει ακόμα μεγα-

λύτερη καλλωπιστική αξία. Επισημαίνεται ότι λόγω της ύπαρξης λανθανόντων οφθαλμών στο παλαιό ξύλο, τα ελαιόδενδρα αναγεννούνται πολύ εύκολα μετά από ολική καταστροφή π.χ. πυρκαγιές.

Με γνώμονα τα πιο πάνω «γενικά καλλωπιστικά χαρακτηριστικά», τα δένδρα της ελιάς μπορούν να έχουν πολλές και ποικίλες χρήσεις στην αρχι-

τεκτονική τοπίου αλλά και την εμπορική ανθοκομία. Πιο συγκεκριμένα μπορούν να χρησιμοποιηθούν πολλά δένδρα μαζί για τη δημιουργία:

- Υψηλών δενδροστοιχιών.
- Κοινών δενδροστοιχιών.
- Συστάδων δένδρων - οπωρώνων.
- Μπορντούρων.
- Ανεμοφρακτών.

Επίσης μπορούν να χρησιμοποιηθούν και μεμονωμένα ως:

- Υψηλά δένδρα σε κήπους και σε πάρκα.

- Χαμηλά δένδρα σε κήπους ή πάρκα.
- Διακοσμητικά μεγάλα φυτά σε φυτοδοχεία.
- Διακοσμητικά μικρά φυτά σε φυτοδοχεία.
- Φυτά τύπου «Bonsai».
- Φυτά Bonsai.

ΕΙΔΙΚΑ ΚΑΛΩΠΙΣΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΛΙΑΣ

Στα ειδικά καλλωπιστικά χαρακτηριστικά των διαφόρων ποικιλιών της ελιάς μπορούν να αναφερθούν τα ακόλουθα:

1. ΤΟ ΤΕΛΙΚΟ ΜΕΓΕΘΟΣ - ΥΨΟΣ ΤΗΣ ΚΟΜΗΣ

Ως τελικό μέγεθος νοείται το ύψος που φτάνει η κόμη μίας ελιάς μετά την πάροδο 25 - 30 ετών από τη φύτευσή της. Με βάση το τελικό τους ύψος οι ποικιλίες ελιάς θα μπορούσαν να καταταχθούν σε ποικιλίες νάνες (κόμη έως 2,0 m), ημιάνες (κόμη από 2,0 έως 4,0 m), κανονικής ανάπτυξης (κόμη από 4,0 έως 7,0 m) μεγάλης ανάπτυξης (κόμη από 7,0 έως 12 ή περισσότερα μέτρα) και πολύ μεγάλης ανάπτυξης (κόμη > 12,0 - 20,0+ m).

Οι νάνες ποικιλίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν περισσότερο για φυτεύσεις σε φυτοδοχεία, ή χαμηλές μπορντούρες και οι ημιάνες για φυτεύσεις σε μεγάλα φυτοδοχεία, ή σε πάρκα και κήπους σε θέσεις όπου δεν είναι επιθυμητά μεγάλα ογκώδη δένδρα. Οι ποικιλίες κανονικής ανάπτυξης φυτεύονται συνήθως σε χαμηλές δενδροστοιχίες, πάρκα, κήπους κ.λπ. και τέλος οι ποικιλίες μεγάλης και πολύ μεγάλης ανάπτυξης είναι ακατάλληλες για φυτοδοχεία και μπορντούρες και φυτεύονται αποκλειστικά σε υψηλές δενδροστοιχίες, ή σαν μεμονωμένα δένδρα σε πάρκα και κήπους.

2. Η ΜΟΡΦΗ - ΣΧΗΜΑ ΤΗΣ ΚΟΜΗΣ

Οι ποικιλίες της ελιάς όταν αναπτύσσονται ελεύθερα, χωρίς παρεμβάσεις από την πλευρά του ανθρώπου ή την επίδραση δυσμενών παραγόντων του περιβάλλοντος, αποκτούν κόμη διαφόρων μορφών - σχημάτων. Με βάση λοιπόν το τελικό σχήμα της κόμης τους οι ποικιλίες ελιάς χαρακτηρίζονται ως κρεμοκλαδείς, ορθόκλαδες, κολωνοειδείς, ανοικτής μορφής και σφαιρικές. Οι κρεμοκλαδείς και οι ανοικτής μορφής ποικιλίες μπορούν να χρησιμο-

ποιηθούν κυρίως ως μεμονωμένα δένδρα σε πάρκα ή κήπους, ενώ οι ορθόκλαδες και οι κολωνοειδείς για τη δημιουργία δενδροστοιχιών ή ανεμοθραυστών. Τέλος οι ποικιλίες με σφαιρική κόμη, λόγω του ότι εκπύσσουν πολλούς βλαστούς με σχετικά μικρά μεσογονάτια διαστήματα είναι ιδανικές, εφόσον κλαδεύονται, για τη δημιουργία δένδρων σε σχήματα και δενδρυλλίων «τύπου Bonsai».

3. Η ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΚΑΡΠΟΦΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΔΕΝΔΡΩΝ

Η ικανότητα καρποφορίας των ελαιοδένδρων διαφέρει από ποικιλία σε ποικιλία. Στη συντριπτική τους πλειοψηφία οι ποικιλίες της ελιάς θα μπορούσαν να θεωρηθούν μέτριας παραγωγικότητας και καρποφορίας. Με ελάχιστες εξαιρέσεις, η μεγάλη καρποφορία των ελαιοδένδρων θεωρείται αρνητικό στοιχείο για την αρχιτεκτονική τοπίου, επειδή οι παραγόμενοι καρποί ρυπαίνουν τον περιβάλλοντα χώρο. Αντίθετα η μειωμένη καρποφορία είναι επιθυμητό χαρακτηριστικό, η δε ακαρπία το άριστο. Η υψηλή καρποφορία των δένδρων είναι επιθυμητή μόνο στις περιπτώσεις εκείνες που τα ελαιοδένδρα φυτεύονται σε μικρά φυτοδοχεία ή δια-

μορφώνονται σε δενδρύλλια «τύπου Bonsai».

Ειδικότερα για τα δενδρύλλια «τύπου Bonsai», εκτός από την υψηλή και τη σταθερή καρποφορία, επιπλέον επιθυμητά χαρακτηριστικά είναι η παρατεταμένη σταδιακή ωρίμανση και η υψηλή πρόσφυση των καρπών (αντοχή στο πέσιμο).

Σε κανονικές συνθήκες τα ελαιόδενδρα καρποφορούν σε βλαστούς του παρελθόντος έτους, συνήθως κάθε δεύτερη χρονιά (περενιαυτοφορούν), η δε καρποφορία τους εξαρτάται και μπορεί να ελεγχθεί από διάφορους παράγοντες που σχετίζονται με την ποικιλία, τις καλλιεργητικές φροντίδες και τις συνθήκες του περιβάλλοντος όπως:

- α) Το δυναμικό της ποικιλίας. Υπάρχουν ποικιλίες υψηλής, μέτριας και χαμηλής παραγωγικότητας.
- β) Την φυσιολογική κατάσταση στην οποία βρίσκονται τα φυτά. Δένδρα σε φάση νεανικότητας παραμένουν για μεγάλο χρονικό διάστημα άκαρπα.
- γ) Οι απαιτήσεις σε επκονιασμό. Οι ποικιλίες της ελιάς, ανάλογα με τη βιολογία του άνθους, κατατάσσονται σε αυτόστειρες, αυτογόνιμες και μερικώς αυτογόνιμες. Οι αυτόστειρες ποικιλίες για να καρποδέσουν χρειάζονται υποχρεωτικά σταυροεπκονίαση (γύρη από άλλες ποικιλίες), ενώ οι μερικώς αυτογόνιμες με την σταυροεπκονίαση απλώς αυξάνουν τον βαθμό της καρπόδεσής τους. Τέλος οι αυτογόνιμες ποικιλίες καρποδέουν ικανοποιητικά με ή χωρίς σταυροεπκονίαση.
- δ) Οι ανάγκες σε ώρες ψύχους. Το ελαιόδενδρο προκειμένου να διαφοροποιήσει τους οφθαλμούς από βλαστοφόρους σε ανθοφόρους χρειάζεται ορισμένες ώρες χαμηλών θερμοκρασιών. Αυτός είναι και ο βασικός λόγος που η ελιά δεν καρποφορεί στις τροπικές περιοχές. Οι ώρες χαμηλών θερμοκρασιών

που απαιτούνται για την διαφοροποίηση αυτή διαφέρει από ποικιλία σε ποικιλία. Έτσι υπάρχουν ποικιλίες ελιάς με χαμηλές απαιτήσεις σε ψύχος, όπου ικανοποιούν τις ανάγκες τους με περίπου 60 ώρες ψύχους και ποικιλίες με υψηλές απαιτήσεις που χρειάζονται 700 ή και περισσότερες ώρες.

ε) Τα κλαδέματα, τα ραντίσματα, οι λιπάνσεις και οι αρδεύσεις, επιδρούν θετικά στην καρποφορία των δένδρων.

στ) Ο παγετός, ο καύσωνας και οι βροχοπτώσεις κατά την ανθοφορία, επιδρούν αρνητικά στην καρποφορία των δένδρων.

4. ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΩΝ ΦΥΛΛΩΝ

Οι ποικιλίες της ελιάς διαφέρουν σημαντικά ως προς το μέγεθος, το σχήμα και το χρώμα των φύλλων τους. Αναφορικά με το μέγεθος των φύλλων ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι ποικιλίες με πολύ μεγάλα φύλλα, $L > 70$ mm, όπως είναι η ποικιλία «Καλαμών» (75 – 80 mm μήκος X 18 – 21 mm πλάτος) και οι ποικιλίες με πολύ μικρά φύλλα, $L < 50$ mm, όπως είναι η ποικιλία

«Κουτσουρελιά» (33 – 40 mm μήκος X 7 – 9 mm πλάτος). Τα μεγάλα φύλλα είναι επιθυμητό χαρακτηριστικό σε δένδρα που προορίζονται για φυτεύσεις σε κήπους, πάρκα και ανάπτυξη σε μεγάλα φυτοδοχεία, ενώ τα πολύ μικρά φύλλα είναι επιθυμητά σε δένδρα που προορίζονται για ανάπτυξη σε μικρά φυτοδοχεία και δενδρύλλια «τύπου Bonsai».

ΚΑΛΑΜΩΝ

ΚΟΥΤΣΟΥΡΕΛΙΑ

ΜΕΓΑΡΩΝ

ΘΑΣΙΤΙΚΗ

ΡΩΜΕΪΚΗ ΑΜΑΛΙΑΔΑΣ

ΣΜΕΡΤΟΛΙΑ

ΑΣΠΡΟΛΙΑ

Βλαστός «Κορωνέικης» από Μόσχευμα

Βλαστός «Κορωνέικης» από Ιστοκαλλιέργεια

Το μέγεθος των φύλλων είναι ένα χαρακτηριστικό ευμετάβλητο και εξαρτάται εκτός από την ποικιλία και από:

- Τον τρόπο πολλαπλασιασμού. Φυτά που προέρχονται από μικροπολλαπλασιασμό (tissue culture) παρουσιάζουν λόγω νεανικότητας έντονη μικροφυλλία και πολύ πυκνή φυλλοταξία.
- Τις καλλιεργητικές φροντίδες. Οι αυξημένες αζωτούχες λιπάνσεις και αρδεύσεις ευνοούν την ανάπτυξη μεγαλύτερων φύλλων στα δένδρα.
- Τις συνθήκες του περιβάλλοντος. Δένδρα ελιάς στη σκιά παράγουν φύλλα μεγαλύτερα σε μέγεθος από δένδρα της ίδιας ποικιλίας που είναι εκτεθειμένα στο άμεσο ηλιακό φως.

5. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΤΩΝ ΦΥΛΛΩΝ

Μεγάλες διαφορές παρατηρούνται επίσης και στο σχήμα των φύλλων. Υπάρχουν δηλαδή ποικιλίες ελιάς με εξαιρετικά μακρόστενα φύλλα, $L/l > 6$, όπως είναι της ποικιλίας «Μεγάρων» (65 - 75 mm μήκος X 9 - 12 mm πλάτος), αλλά και ποικιλίες με φύλλα ωοειδή, $L/l < 4$, όπως είναι της ποικιλίας «Πικρολιά» (40 - 45 mm μήκος X 12 - 15 mm πλάτος).

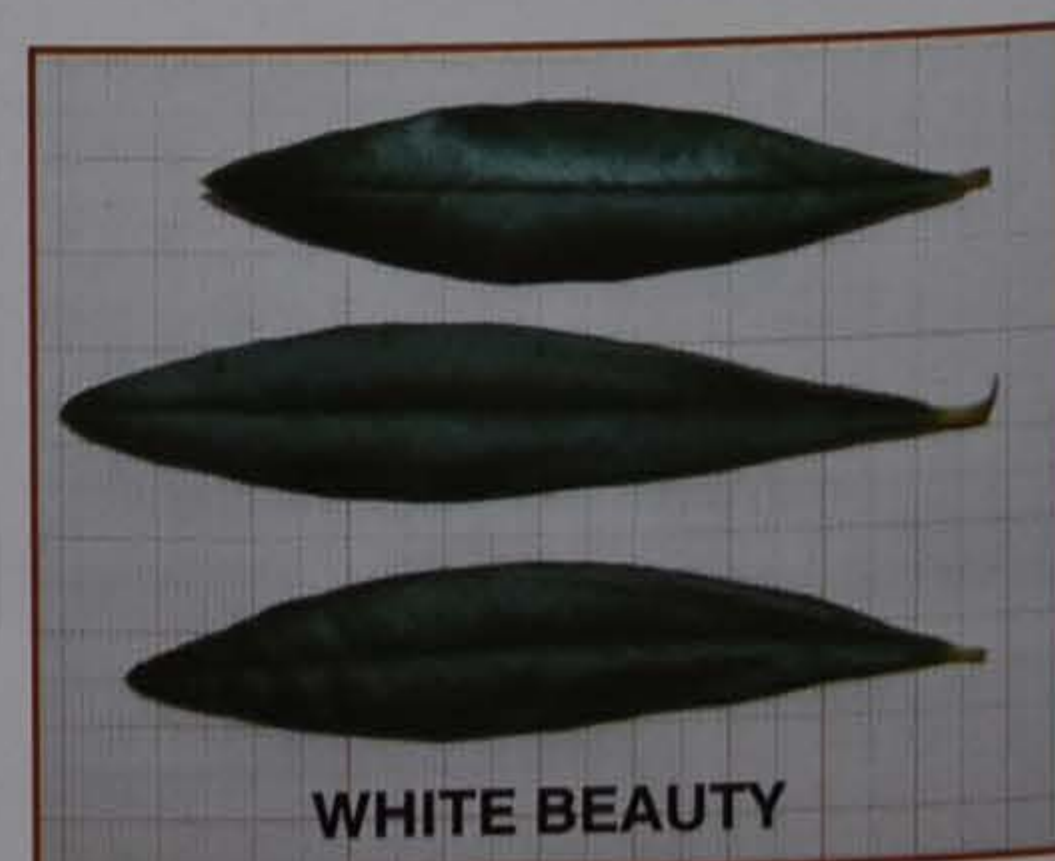
Επίσης θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι τα φύλλα της ελιάς, ανεξάρτητα από το μέγεθος και από το σχήμα τους, μπορεί να είναι από τελείως επίπεδα, όπως είναι της ποικιλίας «Κορωνέικη», έως εξαιρετικά ελικοειδή, όπως είναι της ποικιλίας «Άσπρολιά Αλεξανδρούπολης».

6. ΤΟ ΧΡΩΜΑ ΤΩΝ ΦΥΛΛΩΝ

Μεγάλες διαφορές παρατηρούνται και στο χρώμα της επάνω επιδερμίδας των φύλλων της ελιάς. Υπάρχουν ποικιλίες ελιάς με φύλλα σταχτιά - ανοικτοπράσινα, όπως είναι οι ποικιλίες «Κοθρέικη», «Άγουρομάνακο» και «Θρουμπολιά», καθώς και ποικιλίες με φύλλα σκούρα πράσινα, όπως είναι οι ποικιλίες «Καλαμών» και «Πικρολιά». Οι πλέον επιθυμητές ποικιλίες ελιάς, για όλες τις χρήσεις, είναι εκείνες με τα πιο σκούρα πράσινα φύλλα.

7. ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΩΝ ΚΑΡΠΩΝ

Ανάλογα με το μέσο βάρος των καρπών, τους οι ποικιλίες της ελιάς κατατάσσονται σε μικρόκαρπες (καρποί έως 2,0 gr), μεσόκαρπες (καρποί από 2,0 έως 4,0 gr), μεγαλόκαρπες (καρποί από 4,0 έως 6,0 gr) και τέλος πολύ μεγαλόκαρπες - αδρόκαρπες (καρποί που υπερβαίνουν τα 6,0 gr). Στην κατηγορία των πολύ μεγαλόκαρπων - αδρόκαρπων υπάρχουν και λίγες ποικιλίες ελιάς εξαιρετικά μεγαλόκαρπες, που το βάρος των καρπών τους, κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις, μπορεί να φτάσει και να ξεπεράσει τα 25 gr. Ποικιλίες με τόσο μεγάλο μέγεθος και βάρος καρπών

WHITE BEAUTY

είναι επιθυμητές στην αρχιτεκτονική τοπίου και φυτεύονται συνήθως σε κήπους ως μεμονωμένα δένδρα.

Στα πάρκα, τις δενδροστοιχίες, τους κήπους κ.λπ. προτιμώνται συνήθως οι μεγαλόκαρπες και οι πολύ μεγαλόκαρπες ποικιλίες ελιάς, διότι οι «ανεπιθύμητοι» καρποί που παράγουν τα δένδρα ρυπαίνουν λιγότερο και συλλέγονται - απομακρύνονται ευκολότερα. Αντίθετα οι μικρόκαρπες ποικιλίες ελιάς είναι κατάλληλες για φυτεύσεις ελιών σε μικρά φυτοδοχεία και για δενδρύλλια «τύπου Bonsai». Εάν μάλιστα συνδυαστούν στην ίδια ποικιλία ελιάς το μικρό μέγεθος καρπών και τα μικρά φύλλα, το αισθητικό αποτέλεσμα των ελιών «Bonsai» είναι εξαιρετικό.

8. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΤΩΝ ΚΑΡΠΩΝ

Οι καρποί της ελιάς, ανάλογα με την ποικιλία, μπορεί να έχουν σχήμα σφαιρικό, ελλειπτικό ή επίμηκες. Η εμπειρία έχει δείξει ότι πρώτες σε προτίμηση έρχονται οι ποικιλίες ελιάς που παράγουν σφαιρικούς καρπούς και τελευταίες σε προτίμηση οι ποικιλίες που παράγουν καρπούς ελλειπτικούς.

9. ΤΟ ΧΡΩΜΑ ΤΩΝ ΩΡΙΜΩΝ ΚΑΡΠΩΝ

Στη συντριπτική τους πλειοψηφία οι καρποί των ποικιλιών της ελιάς καθώς ωριμάζουν αλλάζουν χρώμα και από πράσινοι γίνονται προοδευτικά ιώδεις και στη συνέχεια περισσότερο ή λιγότερο μαύροι. Υπάρχουν όμως και κάποιες ελάχιστες εξαιρέσεις ποικιλιών ελιάς των οποίων οι καρποί αντί για ιώδεις και μαύροι γίνονται σταδιακά κίτρινοι και μετά λευκοί.

ΚΟΡΩΝΕΪΚΗ

ΑΣΠΡΟΛΙΑ-ΛΕΥΚΟΚΑΡΠΟΣ

ΑΣΠΡΟΛΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ

Μέχρι στιγμής έχουν εντοπιστεί ή δημιουργηθεί στην Ελλάδα και το εξωτερικό τέσσερις (4) ποικιλίες ελιάς με ολόλευκους καρπούς:

α) Η γνωστή από την αρχαιότητα ποικιλία «Λευκόκαρπος». Πρόκειται για την ποικιλία ελιάς που εντόπισε και ανέδειξε το 1883-5 Θ. Ορφανίδης και η οποία παράγει μικρούς ελλειπτικούς καρπούς.

β) Η μεσόκαρπη ποικιλία «Άσπρολιά Αλεξανδρούπολης». Είναι ποικιλία γηγενής της Δυτικής Θράκης, με καρπό σφαιρικό και φύλλα εξαιρετικά ελικοειδή.

γ) Η Ιταλική ποικιλία «Margherita» ή «Anelina». Η ποικιλία αυτή αναφέρεται από τον Ιταλό R. Peccori το 1891 και μοιάζει σε μέγεθος και σχήμα με την Ελληνική «Λευκόκαρπη» του Θ. Ορφανίδη.

δ) Η νέα ποικιλία «White Beauty», προϊόν έρευνας και συνεργασίας Ελλήνων γεωπόνων και Ελληνικών φυτώριων. Πρόκειται για ποικιλία μικρόκαρπη που συνδυάζει το ολόλευκο χρώμα των καρπών με μεγάλα πράσινα φύλλα. Η ποικιλία είναι κατοχυρωμένη και σύντομα θα διατίθεται στην Ελληνική και τη διεθνή αγορά.

Η ιδιαιτερότητά των λευκών καρπών προσδίδει στις πιο πάνω ποικιλίες ελιάς πολύ μεγάλη καλλωπιστική αξία τόσο για φυτεύσεις σε δενδροστοιχίες, αλλά και ως μεμονωμένα δένδρα σε κήπους και πάρκα.

ΓΑΪΔΟΥΡΕΛΙΑ

ΑΣΠΡΟΛΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ

GORDAL ΙΣΠΑΝΙΑΣ

ΑΣΠΡΟΛΙΑ

ΚΟΡΩΝΕΪΚΗ

ΑΛΛΑ ΕΙΔΗ ΕΛΙΑΣ ΚΑΤΑΛΛΗΛΑ ΓΙΑ ΚΑΛΩΠΙΣΤΙΚΗ ΧΡΗΣΗ

1. ΑΓΡΙΕΛΙΕΣ - ΣΠΟΡΟΦΥΤΑ ΕΛΙΑΣ

Εκτός από τις συνηθισμένες καλλιεργούμενες ποικιλίες ελιάς, μπορούν να χρησιμοποιηθούν για καλλωπιστικούς σκοπούς και επιλεγμένα σπορόφυτα ελιάς (κοινές αγριελιές), αρκεί να πληρούν - ικανοποιούν ορισμένα από τα ειδικά χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν.

Προς την κατεύθυνση αυτή γίνεται αρκετή έρευνα, κυρίως από ιδιώτες φυτωριούχους και λιγότερο από κρατικά ερευνητικά ιδρύματα, προκειμένου να επιτευχθούν νέες ποικιλίες ελιάς αξιοποιήσιμες στην αρχιτεκτονική τοπίου και την εμπορική ανθοκομία.

2. ΕΛΙΑ Η ΧΡΥΣΟΦΥΛΛΗ

Μία άλλη μοναδική και πολύ ενδιαφέρουσα περίπτωση καλλωπιστικής ελιάς είναι η ελιά η Χρυσόφυλλη (*Olea chrysophylla* Lank.), η οποία παρ' ότι δεν είναι καλλιεργούμενο καρποφόρο είδος, έχει δοκιμαστεί και ανεπιφύλακτα μπορεί να χρησιμοποιηθεί, λόγω του ξεχωριστού πυκνού πράσι-

νο -μπρούτζινου φυλλώματος που έχει, στην αρχιτεκτονική τοπίου.

Η ελιά η «Χρυσόφυλλη» είναι γηγενές είδος της Ανατολικής Αφρικής (από τη Νότια Αφρική μέχρι και τη Σομαλία), της Αραβικής χερσονήσου και της Κεντρικής Ασίας (από την Περσία και το Αφγανιστάν) μέχρι τα Ιμαλάια.

Λόγω αυτής της πολύ μεγάλης έκτασης διάδοσής της, η «Χρυσόφυλλη», παρουσιάζει διάφορους οικότυπους που διαφέρουν κυρίως στο χρώμα και το μέγεθος των φύλλων τους.

ΦΥΛΛΑ ΧΡΥΣΟΦΥΛΛΗΣ

Η «Χρυσόφυλλη» είναι σε γενικές γραμμές δένδρο μικρότερο σε μέγεθος (φτάνει σε ύψος μέχρι τα 4 μέτρα) από την «κοινή ελιά», γι' αυτό και δίνει πολύ καλά αποτελέσματα όταν φυτεύεται σε φυτοδοχεία. Επίσης είναι κατάλληλη για φυτεύσεις ως μεμονωμένα μικρά δένδρα σε κήπους και σε πάρκα. Παρά το γεγονός ότι η χρήση της «Χρυσόφυλλης» ως καλλωπιστικό είδος είναι γνωστή από πολλές δεκαετίες, δεν αναφέρονται μέχρι στιγμής καταγεγραμμένες ποικιλίες ή επιλογές. Η χρήση επιλεγμένων σποροφύτων «Χρυσόφυλλης» ελιάς έχει ξεκινήσει από χρόνια στην Ελλάδα και προοδευτικά επεκτείνεται σε όλο το νότιο και νησιωτικό τμήμα της, με πολύ ικανοποιητικά αποτελέσματα. Αντίθετα στην Κεντρική και τη Βόρεια Ελλάδα, λόγω της ευαισθησίας που παρουσιάζει το είδος στο ψύχος, η φύτευσή της παραμένει πολύ περιορισμένη. Εκτός όμως από το ψύχος η «Χρυσόφυλλη» δείχνει να παρουσιάζει κάποια ευαισθησία και στα υδροσταγονίδια της θάλασσας, γι' αυτό η φύτευσή της θα πρέπει να αποφεύγεται δίπλα στην θάλασσα ή σε περιοχές όπου πλήττονται από ισχυρούς θαλάσσιους ανέμους.

3. ΕΛΙΑ Η ΚΟΥΣΠΙΝΤΑΤΑ

Εκτός από την ελιά την «Χρυσόφυλλη» ένα ακόμα συγγενικό είδος της καλλιεργούμενης ελιάς, που θα μπορούσε, ενδεχομένως, να αξιοποιηθεί ως καλλωπιστικό φυτό στην κηποτεχνία, είναι η *Olea cuspidata* Wall. Η *O. cuspidata* είναι γηγενές είδος της Κεντρικής και της Ανατολικής Ασίας και το φύλλωμά της μοιάζει στη γνωστή καλλιεργούμενη «κοινή ελιά» (*O. europaea*) περισσότερο απ' ό,τι εκείνο της «Χρυσόφυλλης» ελιάς (*O. chrysophylla*). Λόγω της ανθεκτικότητάς της στην εδαφική υγρασία η *O. cuspidata* χρησιμοποιείται στην Κίνα δοκιμαστικά ως υποκείμενο ποικιλιών της καλλιεργούμενης ελιάς, αλλά με αμφιλεγόμενα αποτελέσματα συμβατότητας.

ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΣΧΗΜΑΤΑ

1. ΕΛΙΕΣ ΜΙΚΡΕΣ ΤΥΠΟΥ BONSAI

Η ελιά είναι δένδρο που πολύ εύκολα μπορεί να καλλιεργηθεί ως πολύ μικρό φυτό γλάστρας, δηλαδή ως φυτό που το ύψος του δεν ξεπερνά τα 35 - 40 εκατοστά. Τα φυτά αυτά είναι ηλικίας 1,5 έως 2,5 ετών, προέρχονται από φυλλοφόρα μοσχεύματα στην υδρονέφωση και αναπτύσσονται σε γλάστρες των 1,25 - 2,0 λίτρων. Δια-

μορφώνονται με ύψος κορμού από 15 έως 25 εκατοστά και έχουν πολύ πυκνή κόμη. Για το σχηματισμό της πυκνής κόμης εφαρμόζονται συχνά και βαθειά κλαδέματα στους τρυφερούς βλαστούς σ'Α το ύψος των 2 έως 4 φύλλων. Η εποχή των κλαδεμάτων αρχίζει την άνοιξη με την έναρξη της βλάστησης και τελειώνει στα μέσα φθινοπώρου. Τα τελευταία 10 χρόνια υπάρχει πολύ μεγάλο ενδιαφέρον σε όλη την Ευρώπη για ελιές αυτού του τύπου.

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΔΕΝΔΡΩΝ ΚΑΙ ΦΥΛΛΩΝ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΟΙΚΙΛΙΩΝ		ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΔΕΝΔΡΩΝ		ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΦΥΛΛΩΝ		
ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ ΕΛΙΑΣ		ΥΨΟΣ	ΜΟΡΦΗ	ΜΕΓΕΘΟΣ	ΧΡΩΜΑ	ΣΧΗΜΑ
1.	ΑΜΥΓΔΑΛΟΛΙΑ	Πολύ κοντό		Μεγάλο	Γκρί	
2.	ΑΣΠΡΟΛΙΑ ΚΑΛΛΩΠΙΣΤΙΚΗ	Κανονικό		Κανονικό	Γκρί	
3.	ΑΣΠΡΟΛΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ	Κανονικό		Μικρό	Γκρί	Κυματοειδές
4.	ΓΑΪΔΟΥΡΟΛΙΑ – ΙΣΠΑΝΙΚΗ	Κανονικό	Κρεμοκλαδές	Μεγάλο	Γκρί	
5.	ΘΑΣΙΤΙΚΗ	Υψηλό	Κρεμοκλαδές	Μεγάλο	Πράσινο	
6.	ΚΑΛΑΜΩΝ	Υψηλό		Πολύ μεγάλο	Σκ. Πράσινο	
7.	ΚΟΡΩΝΕΪΚΗ- ΚΡΗΤΙΚΙΑ	Κανονικό		Κανονικό	Πράσινο	
8.	ΛΙΑΝΟΛΙΑ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	Πολύ υψηλό	Ορθόκλαδο	Πολύ μεγάλο	Σκ. Πράσινο	
9.	ΜΑΤΟΛΙΑ	Υψηλό	Κολωνοειδές	Κανονικό	Αν. Πράσινο	Μακρόστενο
10.	ΜΕΓΑΡΩΝ	Κανονικό	Κρεμοκλαδές	Κανονικό	Γκρί	Μακρόστενο
11.	ΜΩΡΑΪΤΙΚΗ	Κανονικό	Ορθόκλαδο	Μεγάλο	Πράσινο	
12.	ΠΙΚΡΟΛΙΑ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	Υψηλό	Ορθόκλαδο	Κανονικό	Σκ. Πράσινο	Ωοειδές
13.	ΡΩΜΕΪΚΗ ΑΜΑΛΙΑΔΑΣ	Υψηλό		Μεγάλο	Πράσινο	Ωοειδές
14.	ΧΡΥΣΟΦΥΛΛΗ ΚΑΛΛΩΠΙΣΤΙΚΗ	Κοντό	Σφαιρικό	Κανονικό	Χαλκοπράσινο	
15.	ALLORO	Κανονικό	Ορθόκλαδο	Μεγάλο	Σκ. Πράσινο	Ωοειδές
16.	ARBEQUINA	Κοντό	Ορθόκλαδο	Κανονικό	Αν. Πράσινο	
17.	BARNEA	Υψηλό	Κολωνοειδές	Κανονικό	Γκρί	
18.	«BRISCOLA» ΚΑΛΛΩΠΙΣΤΙΚΗ	Νάνο	Σφαιρικό	Κανονικό	Γκρί	
19.	CALOSINA	Κανονικό		Κανονικό	Γκρί	Μακρόστενο
20.	CASALIVA	Κανονικό	Κρεμοκλαδές	Κανονικό	Πράσινο	
21.	DESFULI	Πολύ κοντό		Μεγάλο	Πράσινο	
22.	FRANGIVENTO	Υψηλό	Κολωνοειδές	Κανονικό	Γκρί	
23.	LECCINO	Κανονικό		Κανονικό	Πράσινο	Ωοειδές
24.	«MAGIC» ΚΑΛΛΩΠΙΣΤΙΚΗ	Κανονικό		Μικρό	Γκρί	Μακρόστενο
25.	NOCIARA	Κανονικό		Μεγάλο	Σκ. Πράσινο	
26.	PENDOLINO	Κανονικό	Κρεμοκλαδές	Κανονικό	Πράσινο	
27.	«PETITE HELEN» ΚΑΛΛΩΠ/ΚΗ	Νάνο	Θαμνοειδές	Κανονικό	Πράσινο	
28.	SAN FRANCESCO	Υψηλό		Κανονικό	Σκ. Πράσινο	
29.	«GREEN BEAUTY» ΚΑΛΛΩΠ/ΚΗ	Κανονικό		Κανονικό	Πράσινο	Μακρόστενο
30.	«WILLIAM» ΚΑΛΛΩΠΙΣΤΙΚΗ	Κανονικό	Ορθόκλαδο	Κανονικό	Αν. Πράσινο	Μακρόστενο

ΠΙΝΑΚΑΣ II

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΡΠΩΝ-ΧΡΗΣΕΙΣ

ΚΑΡΠΟΦΟΡΙΑ ΤΩΝ ΔΕΝΔΡΩΝ	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΚΑΡΠΩΝ			ΠΟΙΚΙΛΙΑ ΚΑΤΑΛΛΗΛΗ			
	ΜΕΓΕΘΟΣ	ΣΧΗΜΑ	ΧΡΩΜΑ ΤΩΝ ΚΑΡΠΩΝ	ΓΙΑ ΓΛΑΣΤΡΕΣ		ΓΙΑ ΚΗΠΟΤΕΧΝΙΑ	
				ΜΕ ΜΙΚΡΟ ΚΟΡΜΟ	ΤΥΠΟΥ BONSAI	ΔΕΝΔΡΟ- ΣΤΟΙΧΕΙΑ	ΑΛΛΕΣ ΧΡΗΣΕΙΣ
Μέτρια	Πολύ Μεγάλο	Αμύγδαλου	Μαύρο				+
Μέτρια	Μικρό	Ωοειδές	Λευκό	+		+	+
Μέτρια	Μέτριο	Σφαιρικό	Λευκό	+		+	+
Μέτρια	Πολύ Μεγάλο	Νεφροειδές	Ιώδες				+
Υψηλή	Μέτριο	Κυλινδροκωνικό	Μαύρο			+	
Μέτρια	Μέτριο	Κυρτό πρόμηκες	Μαύρο	+		++	
Πολύ Υψηλή	Πολύ Μικρό	Κυλινδροκωνικό	Μαύρο	+++	++++		+
Μέτρια	Μικρό	Κυλινδροκωνικό	Μαύρο			+++	
Μέτρια	Μέτριο	Κυλινδροκωνικό	Μαύρο	++		++	+
Υψηλή	Μέτριο	Κυλινδροκωνικό	Μαύρο	+			+
Μέτρια	Μέτριο	Κυλινδρόμορφο	Μαύρο	+		++	
Μέτρια	Μέτριο	Στρογγυλοειδές	Μαύρο	+++	+	++	
Μέτρια	Μέτριο	Κυλινδροκωνικό	Μαύρο	+		++	+
Μέτρια	Μικρό	Σφαιρικό	Μαύρο	+	+		+
Πολύ Χαμηλή	Μικρό		Μαύρο	++			
Πολύ Υψηλή	Μικρό	Στρογγυλοειδές	Ιώδες	+	++		+
Πολύ Υψηλή	Μέτριο	Αμυγδαλού	Μαύρο	+		++	
Χαμηλή	Μέτριο	Σφαιρικό	Ιώδες	+	+++		Μεμ. θάμνος
Μέτρια	Μεγάλο	Επίμηκες					+
Υψηλή	Μικρό	Ωοειδές					+
Μέτρια	Μεγάλο		Μαύρο				+
Μέτρια	Μέτριο	Ωοειδές				++	
Υψηλή	Μικρό	Ωοειδές	Μαύρο	+++	++	+	
Άκαρπη	Άκαρπη	Άκαρπη	Άκαρπη			++++	Μεμ. δένδρο
Μέτρια	Μικρό	Κυλινδροκωνικό	Μαύρο	+		++	
Μέτρια	Μικρό	Ωοειδές	Μαύρο	+		+	
Άκαρπη	Άκαρπη	Άκαρπη	Άκαρπη		++++		Μπορντούρα
Μέτρια	Μέτριο	Κυλινδρικό	Μαύρο	+		++	
Υψηλή	Μικρό	Κυλινδρικό	Μαύρο	++++		++	Μεμ. δένδρο
Άκαρπη	Άκαρπη	Άκαρπη	Άκαρπη	+		++++	Μεμ. δένδρο

2. ΕΛΙΕΣ ΜΙΚΡΕΣ ΜΕ ΚΟΡΜΟ ΚΑΙ ΣΦΑΙΡΙΚΗ ΚΟΜΗ

Εκτός από μικρά φυτά σε γλάστρα οι ελιές μπορούν να διαμορφωθούν και ως μικρά δενδρύλλια σε γλάστρα με κορμό και πυκνή κόμη σε σχήμα μπάλας. Τα φυτά αυτά είναι ηλικίας από 2,5 έως 4,0 χρόνων, μπορούν να προέρχονται τόσο από φυλλοφόρα μοσχεύματα στην υδρονέφωση, όσο και από εμβολιασμό σε αγριελιές. Αναπτύσσονται σε γλάστρες των 4,0 έως 12,0 λίτρων, διαμορφώνονται με ύψος κορμού από 60 έως 80 εκατοστά και έχουν πυκνή σφαιρική κόμη με διάμετρο από 25 έως 60 εκατοστά. Για τον σχηματισμό της πυκνής κόμης εφαρμόζονται συχνά και βαθειά κλαδέματα όπως και στην περίπτωση των ελιών «τύπου bonsai».

3. ΕΛΙΕΣ ΜΕΓΑΛΕΣ ΜΕ ΚΟΡΜΟ ΚΑΙ ΣΦΑΙΡΙΚΗ ΚΟΜΗ

Μία παραλλαγή της καλλωπιστικής ελιάς με κορμό και κόμη σε σχήμα μπάλας είναι εκείνη με ύψος κορμού περίπου στα 2,0 μέτρα και σφαιρική πυκνή κόμη. Πρόκειται για δένδρα ηλικίας μεγαλύτερης από 4 χρόνια και αναπτύσσονται σε γλάστρες μεγαλύτερες των 18,0 λίτρων.

4. ΕΛΙΕΣ ΜΕ ΧΟΝΤΡΟΥΣ ΚΟΡΜΟΥΣ ΚΑΙ ΣΦΑΙΡΙΚΗ ΚΟΜΗ ΣΕ ΜΕΓΑΛΕΣ ΓΛΑΣΤΡΕΣ

Τα τελευταία χρόνια άρχισαν να προσφέρονται στην αγορά ελιές σχετικά μεγάλης ηλικίας, από 10 έως 20 χρόνων, σε γλάστρες των 50 - 100 λίτρων, κλαδεμένες αυστηρά στους πρωτεύοντες βραχίονες με διαμορφωμένη κόμη. Τα φυτά αυτά αναπτύσσονται αρχικά στο έδαφος, για να δημιουργήσουν όσο το δυνατόν γρηγορότερα μεγάλη διάμετρο κορμού, ενώ η κόμη τους κλαδεύεται αυστηρά για να γίνει πυκνή. Το ύψος των κορμών εί-

ναι στα περίπου 60 εκατοστά, με τους πρωτεύοντες βραχίονες να έχουν μήκος ακόμα περίπου 60 έως 80 εκατοστά. Το συνολικό μέγεθος των δένδρων κυμαίνεται από 1,30 έως 1,80 μέτρα. Όταν τα δένδρα φτάνουν στο επιθυμητό μέγεθος βγαίνουν με προσοχή από το έδαφος και μπαίνουν σε γλάστρες, όπου και παραμένουν για τουλάχιστον έξι (6) μήνες να εγκλιματιστούν. Μετά τον εγκλιματισμό τους είναι έτοιμα προς διάθεση.

5. ΕΛΙΕΣ ΠΟΛΥ ΜΕΓΑΛΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΓΕΘΟΥΣ

Μεγάλο ενδιαφέρον στην αρχιτεκτονική τοπίου παρουσιάζουν και οι ελιές πολύ μεγάλης ηλικίας. Στην περίπτωση αυτή τα δένδρα είναι αιωνόβια, έχουν αναπτυχθεί φυσικά στο έ-

δαφος και τις περισσότερες φορές προέρχονται από εκκερνώσεις ελαιώνων. Διαθέτουν μεγάλους κορμούς, κατά προτίμηση υψηλούς, σε διάφορα σχήματα και η κόμη τους είναι διαμορφωμένη σε σχήματα ή αφημένη στη φυσική - ελεύθερη μορφή της. Συνοψίζοντας, οι χρήσεις της ελιάς ως καλλωπιστικό φυτό στο προσεχές μέλλον συνεχώς θα αυξάνονται, τόσο ως φυτό κηποτεχνίας όσο και ως ανθοκομικό φυτό γλάστρας, διότι προσφέρει πάρα πολλές δυνατότητες στους κατασκευαστές - αρχιτέκτονες τοπίου αλλά και τους επιχειρηματικές φυτωριούχους - ανθοπαραγωγούς που θα επενδύσουν και θα ασχοληθούν σοβαρά μαζί της.

* ΠΗΓΗ ΦΩΤΟ: «ΚΩΣΤΕΛΕΝΟΣ» ΦΥΤΩΡΙΑ ΕΛΙΑΣ

